

## ВІДГУК

офіційного опонента, доктора фармацевтичних наук, професора Унгурян Ліані Михайлівни на дисертаційну роботу Горячої Лариси Олександровни «Науково-прикладні засади до впровадження інноваційних освітніх технологій у підготовці фахівців-фармацевтів», представлену до спеціалізованої Вченої ради Д 64.605.02 на здобуття наукового ступеня кандидата фармацевтичних наук за спеціальністю 15.00.01 – технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація

**Актуальність теми.** Підготовка фахівців-фармацевтів є складовою в системі безперервної фармацевтичної освіти, завданням якої є забезпечення випускників знаннями, вміннями та практичними навичками, необхідними для здійснення професійної діяльності. У зв'язку з цим одним із ключових завдань фармацевтичної освіти є приведення освітнього процесу у відповідність до сучасних вимог, що їх висуває до фахівців ринок праці та споживачі фармацевтичної послуги. Однією із умов забезпечення якості професійної підготовки є актуалізація нових форм і методів побудови освітнього процесу, що сприяють результативному формуванню компетентностей, реалізації студентоцентрованого навчання, спрямованого на розвиток особистісного та професійного потенціалу студентів, майбутніх фармацевтів.

Аналіз досліджень по проблемі підготовки фахівців-фармацевтів, співставлення змісту освітніх програм та вимог, що їх висувають роботодавці до конкурентоздатного фахівця, дозволили здобувачеві виявити протиріччя між рівнем підготовки випускників до діяльності й вимогами до виконання професійних функцій в умовах сучасної системи фармацевтичного забезпечення населення.

Спосіб вирішення даного протиріччя Горяча Л. О. вважає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальному підтвердженні ефективності упровадження інноваційних освітніх технологій у

формуванні компетентностей студентів, майбутніх фахівців-фармацевтів. Показником інноваційності технології є забезпечення ініціативності студентів в навченні, коли процес і результат набуває особистісної значимості та мотивує до оволодіння знаннями для майбутньої професії.

Автор обґрунтувала методологічну основу дослідження, сформулювала ціль, об'єкт, предмети та завдання дослідження по окресленій проблемі.

Дослідження, що викладені у дисертації Горячої Лариси Олександровни є актуальними, мають наукове та практичне значення.

Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт Національного фармацевтичного університету «Організація фармацевтичної справи, менеджмент і маркетинг у фармації», номер державної реєстрації 0103U000479 (назва скорегована), тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою Радою НФаУ ( протокол № 6 від 31.08.2020 р.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці та науковому обґрунтуванні запровадження в освітній процес фахівців-фармацевтів методики проблемно-орієнтованого навчання; проведенні оцінки ефективності методики щодо формування компетентностей студентів.

Автором уперше проведено вивчення відповідності підготовки фахівців-фармацевтів вимогам, що їх висуває сучасний ринок праці до конкурентоздатного фахівця. Значимими є дослідження факторів вибору майбутньої професії, зорієнтованості та мотивів навчання студентів, що дозволило встановити їх переважно зовнішній характер та виявити їх вплив на стратегії, що їх обирають студенти при навченні. Встановлено, що провідним у студентів є поверхневий підхід до навчання, коли зусилля спрямовані лише на отримання задовільної оцінки.

Актуальною для реалізації задач освіти по формуванню компетентностей студентів є організація самостійної роботи, як

обов'язкової форми навчальної діяльності, що складає близько половини часу в загальному об'ємі ОПП фахівця-фармацевта.

Запропонована автором методика проблемно-орієнтованого навчання забезпечує умови для активізації мотивованої самостійної роботи студентів, раціонального її використання для формування компетентностей та розвитку практичних навичок, що можуть бути перенесені в майбутню професійну діяльність.

За результатами дослідження дисертантом отримано свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір на методичні рекомендації «Оцінка сформованості компетентностей та результатів навчання фахівців у системі фармацевтичної освіти» та на методичні рекомендації: «Теоретико-прикладні засади до впровадження проблемно-орієнтованого підходу в підготовці фахівців як інструменту реалізації компетентнісної моделі сучасної фармацевтичної освіти».

### **Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, що сформульовані у дисертації, їх достовірність.**

На підставі сформованих завдань та методів дослідження дисертанту вдалося досягти поставленої у дисертаційній роботі мети у повному обсязі. Результати, що представлені Горячою Л. О. у дисертаційній роботі базуються на достатній кількості теоретичних і експериментальних досліджень, запропоновані науково-методичні розробки мають безперечно важливе практичне значення

Достовірність та обґрунтування основних положень, результатів та висновків дослідження забезпечені тим, що їх побудовано на матеріалах наукових досліджень, аналізі досвіду впровадження інноваційних освітніх технологій у підготовці фахівців-фармацевтів; наукових положеннях компетентнісного і студентоцентрованого підходів до побудови освітнього процесу. Статистична обробка результатів експериментального дослідження здійснена за допомогою сучасних математичних програм й

статистичних методів, що відповідають об'єкту, предмету та меті дослідження.

Практична значимість результатів дослідження підтверджена висновками дисертаційної роботи та розробленими автором й затвердженими ЕПК «Фармація» МОЗ та НАМН України методичними рекомендаціями, які знайшли застосування у практичній роботі низки аптечних закладів та у навчальному процесі освітніх закладів, що підтверджено актами впровадження.

**Структура та обсяг дисертації.** Дисертація викладена на 239 сторінках машинописного тексту й складається зі вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел та 9 додатків. Основний текст дисертаційної роботи викладений на 168 друкованих сторінках. Робота проілюстрована 42 таблицями та 46 рисунками. Список використаних літературних джерел налічує 203 найменування, з яких 148 кирилицею та 55 латиницею.

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульована мета, яка полягає у науковому обґрунтуванні упровадження інноваційних освітніх технологій в підготовці фахівців-фармацевтів, що обумовлено вимогами держави до результатів підготовки майбутніх фахівців. Відповідно до мети визначені завдання, об'єкт, предмет та методи досліджень; розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, зазначено особистий внесок автора, наведено відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження.

У **першому розділі** дисертаційної роботи представлено результати дослідження тенденцій розвитку фармацевтичної практики та проаналізовано основні вимоги, що виникають до підготовки майбутніх фармацевтів для забезпечення її відповідності сучасним умовам провадження діяльності в системі фармацевтичного забезпечення населення в Україні.

Дисертантом встановлено, що сучасна модель фармацевтичної освіти базується на освітніх програмах, розроблених на основі широкого набору компетентностей, що формуються в студентів під час теоретичного навчання та в результаті набуття практичного досвіду. Проаналізовано законодавчі та нормативні акти, що регулюють професійну освіту в Україні та встановлено, що перед освітніми закладами поставлено завдання організаційного та навчально-методичного забезпечення підготовки студентів у відповідності до компетентностей, визначених освітньо-професійною програмою. Обґрунтовано впровадження в освітній процес проблемно-орієнтованого навчання, підходу, що забезпечує студентоцентроване навчання, активізує самостійну роботу студентів, мотивує до навчання в контексті рішення навчальних практично-орієнтованих проблем.

**У другому розділі** представлено обґрунтування обраних методик з метою виконання поставленої мети та завдань дисертаційної роботи. Представлена методологія дисертаційного дослідження свідчить про використання дисертантом належної дослідницької бази. Усі розрахунки, наведені в розділі, є завершенні, що підтвердженні отриманими результатами.

**У третьому розділі** дисертант аналізує основні аспекти підготовки майбутніх фармацевтів у відповідності до вимог, що їх висуває до результатів освіти сучасний ринок праці та визначає якості, які є характеристиками конкурентоздатного фахівця.

В рамках дослідження здобувачем проаналізовано важливість для професії дисциплін та компетентностей освітньо-професійної програми фахівця-фармацевта та встановлено, що програмні результати переважно забезпечують виконання професійних функцій фахівцем. Щодо рівня сформованості компетентностей студентів, то їх визначено як такі, що сформовані на «пороговому» рівні та потребують подальшого розвитку. Важливість дослідження чинників вибору майбутньої професії та

зорієнтованості навчальної діяльності студентів автор обґруntовує у зв'язку із їх впливом на ефективність навчальної діяльності студентів.

За результатами аналізу дисертантом встановлено, що існують протиріччя між вимогами ринку праці до фахівців та рівнем підготовки студентів до професійної діяльності, а вибір та зорієнтованість навчальної діяльності обумовлені переважно зовнішнім впливом. Отриманні автором результати підкреслили актуальність поставленого завдання щодо формування компетентностей студентів та визначили хід подальшого дослідження.

**У четвертому розділі** окреслено основні принципи студентоцентрованого навчання, що реалізується шляхом підсилення автономності та самостійної роботи студентів в процесі навчання.

Дисертантом досліджено мотиви навчання та встановлено їх зв'язок зі стратегіями навчання студентів, що характеризуються переважно поверхневим підходом до оволодіння знаннями для майбутньої професії.

Встановлено, що внутрішніми мотивами навчатись керуються близько

21 % студентів; 50,4 % – зовнішніми мотивами і 12 % респондентів – мотивами уникнення неприємностей, пов’язаних з навчанням. Виявлено, що для 68,9 % студентів характерним є поверхневий підхід – це пасивне сприйняття інформації, навчання з метою лише отримання оцінки і самостійну роботу ця група студентів вважає не ефективною для формування нових знань. У 32,1 % респондентів визначено поглиблений підхід до вивчення інформації, її розуміння в контексті майбутньої професії та зорієнтованість на самостійну роботу з завданнями, що не мають чіткого алгоритму виконання.

Автором уточнено структурно-функціональні компоненти професійної компетентності та запропоновано методику формульовання результатів навчання для навчальної дисципліни «Організація і економіка фармації» у відповідності до компетентностей освітньо-професійної

програми та їх структурних компонентів; запропоновано критерії оцінки результатів навчання та рівня сформованості компетентностей.

Для реалізації завдань самостійної роботи студентів по формуванню компетентностей, дисертантом розроблено адаптовану до умов підготовки фахівців-фармацевтів методику проблемно-орієнтованого навчання.

**У п'ятому розділі** дисертантом представлено результати впровадження методики РВЛ у процесі вивчення студентами навчальної дисципліни «Організація і економіка фармації». Встановлено, що по завершенні проблемно-орієнтованого навчання у студентів провідними мотивами навчання стали внутрішні ( 62,3 % студентів). Щодо стратегій навчання студентів, то встановлено, що 91,6 % опитуваних охарактеризували процес навчання, що стимулює до самостійного, глибокого опрацювання нової інформації та її практичного застосування для рішення навчальних практико-орієнтованих завдань.

Отримані автором результати дослідження рівня сформованості компетентностей свідчать, що по завершенні проблемно-орієнтованого навчання він збільшився та досягнув показника «переважно сформовані» (3,4 бали) та наблизився до рівня оцінок роботодавців значущості компетентностей для професійної діяльності (середнє значення – 3,8 бали, рівень – «повністю сформовані»).

За результатами уточнення системи компетентностей фахівця-фармацевта, дослідження професійних функцій та якостей, вимог до кваліфікації та нормативних вимог освітньо-професійної програми автором запропоновано компетентнісну модель випускника – фахівця у фармацевтичній галузі. Компетентнісна модель випускника визначає освітні цілі та результати освоєння освітньо-професійної програми.

На заключному етапі дослідження дисертантом створено рекомендації щодо упровадження методики проблемно-орієнтованого підходу у підготовці фахівців-фармацевтів та оцінці результатів навчання студентів.

Таким чином, дослідження та розробки Гарячої Л. О. за поставленим завданням мають належне науково-методичне обґрунтування.

### **Повнота викладу дисертаційних досліджень у наукових працях.**

Представлена дисертаційна робота є завершеною науковою працею. За матеріалами дисертаційної роботи опубліковано – 26 наукових праць, з них: 9 статей у фахових виданнях, у тому числі 2 – у закордонних виданнях; 2 науково-методичних рекомендацій; 2 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір; 13 тез доповідей.

### **Недоліки дисертації і автореферату щодо їх змісту та оформлення.**

При загальній позитивній оцінці дисертаційної роботи слід висловити такі зауваження та побажання:

1. *Автору доцільним було б більш глибоко конкретизувати зміст виявлених протиріч в процесі інтеграції вимог до результатів освоєння освітньо-професійної програми підготовки фахівців-фармацевтів та вимог до виконання професійних функцій працівником.*
2. *Дисертація могла би бути доповнена, якби автор акцентував увагу на можливих утрудненнях, з якими він зіштовхнувся в ході проведення експерименту, а також визначив можливі шляхи їх рішення.*
3. *В додатку К подана модель дерева класифікації основних сполучень характеристик навчальної діяльності студентів, яку доцільно було б детально описати в тексті на стор. 123 для більшої наочності отриманих результатів і пояснення цих сполучень.*
4. *Табл. 5.10 «Комплексний підхід до розроблення та оцінки змісту навчальних програм дисциплін» на стор. 166-168 доцільно було б внести в додатки в зв'язку з великим об'ємом інформації.*
5. *У дисертаційній роботі іноді зустрічаються друкарські помилки, стилістичні неузгодженості та невдалі вирази*

Проте, наведені зауваження не мають принципового характеру і не зменшують наукової і практичної цінності дисертаційної роботи.

Відповідність дисертації вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів». Враховуючи актуальність теми, обсяг проведених досліджень, наукову новизну, практичну значущість, упровадження результатів в роботу аптечних закладів та освітній процес, можна констатувати, що робота носить самостійний характер, в якій викладено авторський підхід щодо актуалізації впровадження інноваційних форм і методів побудови освітнього процесу, спрямованих на формування компетентностей майбутніх фахівців-фармацевтів з урахуванням запитів роботодавців та потреб фармацевтичного ринку.

За своєю актуальністю, новизною, науковим рівнем, обсягом і повнотою досліджень, достовірністю результатів, практичною значимістю дисертаційна робота відповідає вимогам пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 27.07.2013 р. (зі змінами), а її автор Горяча Лариса Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата фармацевтичних наук за спеціальністю 15.00.01 – технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація.

Завідувач кафедри  
організації та економіки фармації  
Одеського національного медичного університету,  
доктор фармацевтичних наук, професор



Папік Л.М. Унгурян

**ЗАСВІДЧУЮ**  
Заслужений секретар Одеського  
національного медичного університету

